

Prediction of Academic Progress Based on Mental Health, Emotional Intelligence, and Family Tension Among Students of the Faculty of Humanities at Islamic Azad University, Science and Research Branch

1. Parisa Safarlou*: Maa Student, Department of Educational Psychology, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran
2. Alireza Colivand: Assistant Professor and Member of the Academic Board of Social Research Institute, Tehran, Iran

*Corresponding Author's Email: Safarlouparisa12@gmail.com

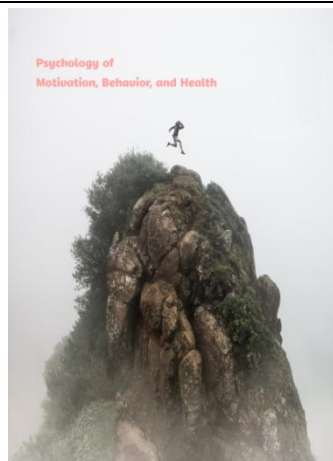
Received: 2026-02-24

Revised: 2026-05-17

Accepted: 2026-05-24

Initial Publish: 2026-06-27

Final Publish: 2026-10-23

Abstract

Introduction and Aim: Academic achievement is considered one of the most important indicators of educational quality and is influenced by multiple psychological and environmental factors. The present study aimed to investigate the predictive role of mental health, emotional intelligence, and family tension in the academic progress of students at the Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran.

Methodology: This study employed a descriptive-correlational design with a predictive approach. The statistical population included undergraduate, master's, and doctoral students of the Faculty of Humanities at Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, during the 1403 academic year, from which 270 participants were selected using stratified random sampling. Data collection tools included the Goldberg and Hillier General Health Questionnaire, the Schutte Emotional Intelligence Questionnaire, and the Family Emotional Involvement and Criticism Scale. Data were analyzed using Pearson correlation and multiple linear regression analyses in SPSS software.

Findings: The results demonstrated a significant positive relationship between mental health and academic achievement ($r=0.759$, $p<0.05$). Emotional intelligence also showed a significant positive correlation with academic progress ($r=0.780$, $p<0.01$), whereas family tension had a significant negative relationship with academic achievement ($r=-0.861$, $p<0.05$). Multiple regression analysis indicated that mental health ($\beta=0.395$), family tension ($\beta=0.311$), and emotional intelligence ($\beta=0.295$) significantly predicted academic achievement, and the final regression model showed a satisfactory fit ($F=524.417$, $p=0.000$).

Conclusion: The findings revealed that psychological and familial factors play a crucial role in students' academic achievement. Improving mental health and emotional intelligence while reducing family tension may contribute to better academic performance and educational success among university students. The results highlight the importance of simultaneously considering individual and environmental variables in educational and counseling programs at universities.

Keywords: Mental health, emotional intelligence, family tension, academic achievement, students

How to Cite: Safarlou, P. & Colivand, A. (2026). Prediction of Academic Progress Based on Mental Health, Emotional Intelligence, and Family Tension Among Students of the Faculty of Humanities at Islamic Azad University, Science and Research Branch. *Psychology of Motivation, Behavior, and Health*, 4(4), 1-14.

Copyright: © 2026 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract

Introduction and Aim

Academic achievement is considered one of the most important indicators of educational effectiveness and student success in higher education systems. In recent decades, researchers have increasingly emphasized that academic progress is not solely determined by cognitive ability or intellectual capacity, but is also influenced by a complex interaction of psychological, emotional, and environmental factors. University students are frequently exposed to academic stress, interpersonal challenges, uncertainty regarding future employment, and family-related pressures, all of which may affect their educational performance and psychological well-being. Consequently, identifying the psychological and familial predictors of academic achievement has become an important topic in educational psychology and behavioral sciences (Hosseinkhani et al., 2020; Xu, 2024). Among the factors that have received considerable attention in recent research are mental health, emotional intelligence, and family tension, as these variables appear to play critical roles in shaping students' academic outcomes.

Mental health is recognized as a fundamental component of students' academic functioning and overall well-being. It extends beyond the absence of psychological disorders and refers to an individual's ability to cope effectively with stress, maintain emotional balance, and function productively in daily life. Previous studies have demonstrated that poor mental health is associated with decreased concentration, lower motivation, emotional exhaustion, and academic disengagement, whereas positive psychological functioning contributes to improved educational performance and adaptive coping strategies (Acebes Sanchez et al., 2025; Hosseinkhani et al., 2020). Zhang et al. found that academic stress and emotional instability negatively affect academic motivation and performance among university students, while mindfulness and emotional regulation contribute to educational resilience (Zhang et al., 2024). Similarly, Shengyao et al. reported that psychological well-being and positive emotional characteristics significantly predict academic achievement among university students (Shengyao et al., 2024). These findings suggest that students with stronger mental health are better able to manage academic pressures and maintain effective learning behaviors.

Another important variable associated with educational success is emotional intelligence.

Emotional intelligence refers to the ability to perceive, understand, regulate, and appropriately express emotions in oneself and others. Students with higher emotional intelligence are generally more capable of coping with academic stress, maintaining interpersonal relationships, and regulating negative emotional experiences during challenging educational situations. According to Wang and Yang, emotional intelligence positively influences academic satisfaction through increased learning engagement and social support (Wang & Yang, 2024). Similarly, Yusnan demonstrated that emotional intelligence has a positive relationship with academic achievement among school students (Yusnan, 2024). Bordbar et al. further emphasized that emotional intelligence improves academic performance through the mediating role of academic self-regulation (Bordbar et al., 2025). In addition, Alizadeh et al. reported a significant relationship between emotional intelligence and academic achievement among university students in medical sciences (Alizadeh et al., 2025). These studies indicate that emotional intelligence functions as a psychological resource that enhances students' adaptability and academic persistence.

Recent studies have also highlighted the protective role of emotional intelligence against emotional exhaustion and academic burnout. Liu demonstrated that emotional intelligence and growth mindset contribute significantly to academic buoyancy and resilience among university students (Liu, 2025). Likewise, Mafi et al. found that emotional intelligence reduces academic burnout and alexithymia, thereby improving educational outcomes among dental students (Mafi et al., 2025). Fadahunsi et al. further reported that emotional intelligence significantly predicts academic achievement among secondary school students and contributes to increased self-confidence and academic motivation (Fadahunsi et al., 2025). Collectively, these findings support the assumption that emotional intelligence is not only directly associated with academic achievement but also indirectly affects educational success through improved psychological adjustment and emotional regulation.

In addition to individual psychological factors, family environment plays a substantial role in students' educational experiences. Family relationships provide emotional security, social support, and motivational resources that can influence academic performance. Positive family functioning may enhance students' confidence and educational engagement, whereas family conflict and tension may increase emotional

distress and reduce academic concentration. Zhao et al. found that dysfunctional family relationships are associated with loneliness, depressive symptoms, and lower social support among undergraduate students (Zhao et al., 2024). Özdemir and Hakobyan also demonstrated that family conflict contributes to academic disengagement through emotional exhaustion in adolescents (Özdemir & Hakobyan, 2025). Furthermore, Ali et al. explained that family-related conflict negatively affects emotional functioning and interpersonal adjustment (Ali et al., 2025). These findings indicate that family tension may weaken students' emotional stability and educational performance.

Conversely, supportive family environments can strengthen academic motivation and educational persistence. Tiengsomboon and Luvira emphasized the importance of family support in promoting academic achievement among children with learning disabilities (Tiengsomboon & Luvira, 2024). Similarly, Aprilia and Alfiasari reported that parental academic socialization and friendship quality significantly enhance adolescents' motivation to continue education (Aprilia & Alfiasari, 2025). Sultana et al. also found that positive family dynamics improve academic performance through increased self-esteem (Sultana et al., 2024). Yadav and Yadav further confirmed the influential role of family environment in shaping students' academic achievement (Yadav & Yadav, 2025). In addition, Yu highlighted that family socioeconomic status significantly affects adolescents' educational performance and opportunities (Yu, 2024). These studies collectively suggest that family-related variables are closely connected to students' psychological adjustment and academic functioning.

Despite the growing body of research on mental health, emotional intelligence, and family functioning, relatively few studies have simultaneously examined these variables within a comprehensive predictive model of academic achievement among university students. Most previous studies have focused either on individual psychological characteristics or on environmental and familial factors independently. Therefore, there remains a need to investigate the combined predictive roles of mental health, emotional intelligence, and family tension in academic progress within higher education contexts. Accordingly, the present study aimed to predict academic achievement based on mental health, emotional intelligence, and family tension among students of the Faculty of Humanities at Islamic Azad University, Science and Research Branch.

Methodology

The present study employed a descriptive-correlational design with a predictive approach. The statistical population consisted of all undergraduate, master's, and doctoral students enrolled in the Faculty of Humanities at Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, during the 1403 academic year. Based on the university statistics, the population size was 3,263 students. Using the Krejcie and Morgan sampling table, a sample size of 270 participants was determined. Participants were selected using stratified random sampling from different academic disciplines within the Faculty of Humanities.

Data were collected using three standardized instruments. Mental health was assessed using the Goldberg and Hillier General Health Questionnaire (GHQ-28). Emotional intelligence was measured through the Schutte Emotional Intelligence Questionnaire, and family tension was evaluated using the Family Emotional Involvement and Criticism Scale (FEICS). Academic achievement was operationalized using students' academic grade point averages (GPA) obtained from official educational records.

The collected data were analyzed using SPSS software. Descriptive statistics including mean and standard deviation were first calculated for all variables. Pearson correlation coefficients were then used to examine the relationships between variables. Finally, multiple linear regression analysis was conducted to determine the predictive roles of mental health, emotional intelligence, and family tension in academic achievement. Prior to analysis, assumptions of normality, independence of errors, and absence of multicollinearity were examined and confirmed.

Findings

The findings demonstrated that all research variables had normal distributions according to the Kolmogorov-Smirnov test. Pearson correlation analysis revealed a significant positive relationship between mental health and academic achievement ($r = 0.759$, $p < 0.05$). Emotional intelligence also showed a significant positive correlation with academic achievement ($r = 0.780$, $p < 0.01$). In contrast, family tension had a significant negative relationship with academic achievement ($r = -0.861$, $p < 0.05$), indicating that increased family tension was associated with lower academic performance.

The results of multiple regression analysis indicated that the predictive model was statistically significant

($F = 524.417$, $p = 0.000$). Mental health, emotional intelligence, and family tension collectively explained a substantial proportion of variance in academic achievement. Standardized beta coefficients revealed that mental health had the strongest predictive effect on academic achievement ($\beta = 0.395$), followed by family tension ($\beta = 0.311$) and emotional intelligence ($\beta = 0.295$). The findings also indicated acceptable multicollinearity indices, suggesting that the independent variables contributed uniquely to the prediction model.

Overall, the results confirmed that students with better mental health and higher emotional intelligence tended to demonstrate higher academic achievement, whereas students experiencing greater family tension reported lower academic performance. These findings support the multidimensional perspective of academic achievement, emphasizing the simultaneous influence of psychological and familial factors on students' educational outcomes.

Discussion and Conclusion

The findings of the present study demonstrated that mental health, emotional intelligence, and family tension significantly predict academic achievement among university students. Students with stronger mental health and higher emotional intelligence exhibited better academic performance, while higher levels of family tension were associated with lower educational achievement. These findings highlight the importance of considering both individual psychological resources and environmental family-related factors in understanding academic success.

The positive relationship between mental health and academic achievement suggests that psychologically healthy students are more capable of coping with academic stressors and maintaining effective cognitive functioning during educational activities. Students with higher psychological well-being are likely to experience lower anxiety, stronger motivation, and greater concentration, which facilitate successful academic engagement. Likewise, the significant role of emotional intelligence indicates that emotional regulation and interpersonal skills are essential for educational persistence and adaptive coping within university settings. Students who can

effectively understand and regulate their emotions appear more resilient when facing academic challenges and interpersonal pressures.

The negative association between family tension and academic achievement further emphasizes the influential role of family environment in students' educational experiences. Family conflict may increase emotional distress, reduce psychological security, and interfere with students' concentration and motivation. In contrast, emotionally supportive family relationships may create a stable environment that promotes educational engagement and psychological adjustment.

The simultaneous contribution of mental health, emotional intelligence, and family tension to academic achievement supports a multidimensional and systemic perspective of educational success. Academic achievement should not be viewed solely as the outcome of cognitive ability, but rather as the result of interactions between emotional functioning, psychological well-being, and social environment. These findings underscore the necessity of implementing psychological counseling programs, emotional intelligence training, and family support interventions within educational institutions.

Despite the valuable findings of the study, several limitations should be acknowledged. The use of self-report instruments may have increased the likelihood of response bias and socially desirable answering patterns. In addition, the correlational and cross-sectional nature of the study prevents causal interpretations of the observed relationships. Furthermore, the sample was limited to students from one faculty at a single university, which may limit the generalizability of the findings to other academic or cultural contexts.

In conclusion, the present study demonstrated that mental health, emotional intelligence, and family tension are significant predictors of academic achievement among university students. Enhancing psychological well-being, strengthening emotional skills, and reducing family-related tensions may contribute substantially to improving students' educational performance and academic success.

پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس سلامت روان، هوش هیجانی و تنش خانوادگی دانشجویان دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات

۱. پریسا صفرلو*^{ID}: دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی تربیتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. علیرضا کولیوند^{ID}: استادیار و عضو هیئت علمی پژوهشگاه اجتماعی، تهران، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: Safarlouparisa12@gmail.com

انتشار نهایی: ۱۴۰۵/۰۸/۰۱

انتشار اولیه: ۱۴۰۵/۰۴/۰۶

پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۰۳

بازنگری: ۱۴۰۵/۰۲/۲۷

دریافت: ۱۴۰۴/۱۲/۰۵

چکیده

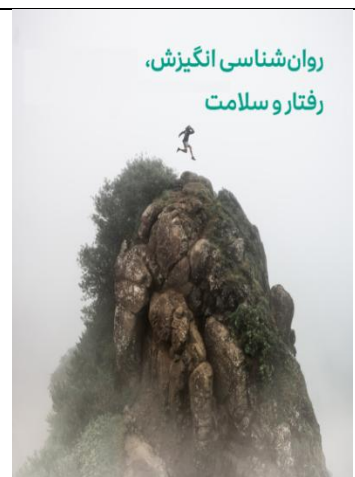
مقدمه و هدف: پیشرفت تحصیلی یکی از شاخص‌های اساسی ارزیابی کیفیت نظام آموزش عالی است که تحت تأثیر عوامل روان‌شناختی و محیطی متعددی قرار دارد. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش پیش‌بینی‌کننده سلامت روان، هوش هیجانی و تنش خانوادگی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران انجام شد.

روش‌شناسی: این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی با رویکرد پیش‌بین بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۳ بود که از میان آنان ۲۷۰ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه سلامت عمومی گلدبرگ و هیلیر، پرسشنامه هوش هیجانی شات و مقیاس درگیری عاطفی و انتقاد خانواده بود. داده‌ها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی چندگانه در نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد بین سلامت روان و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($T=0.759, p<0.05$). همچنین هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی همبستگی مثبت و معناداری داشت ($T=0.780, p<0.01$), در حالی که تنش خانوادگی با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معناداری نشان داد ($T=-0.861, p<0.05$). تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که سلامت روان ($\beta=0.395$), تنش خانوادگی ($\beta=0.311$) و هوش هیجانی ($\beta=0.295$) به طور معناداری توانستند تغییرات پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی کنند و مدل نهایی از برازش مطلوبی برخوردار بود ($F=524.417, p=0.000$).

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش نشان داد که عوامل روان‌شناختی و خانوادگی نقش تعیین‌کننده‌ای در پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارند. ارتقای سلامت روان و هوش هیجانی و کاهش تنش‌های خانوادگی می‌تواند زمینه بهبود عملکرد آموزشی و موفقیت تحصیلی دانشجویان را فراهم سازد. نتایج این پژوهش بر ضرورت توجه هم‌زمان به متغیرهای فردی و محیطی در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و مشاوره‌ای دانشگاه‌ها تأکید دارد.

کلیدواژه‌گان: سلامت روان، هوش هیجانی، تنش خانوادگی، پیشرفت تحصیلی، دانشجویان

نحوه استناددهی: صفرلو، پریسا، و کولیوند، علیرضا. (۱۴۰۵). پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس سلامت روان، هوش هیجانی و تنش خانوادگی دانشجویان دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات. *روان‌شناسی انگیزش، رفتار و سلامت*, ۴(۴), ۱-۱۴.

مجوز و حق نشر: © ۱۴۰۵ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC) صورت گرفته است. (4.0)

مقدمه

هوش هیجانی شامل توانایی درک، تنظیم و مدیریت هیجان‌های خود و دیگران است و به افراد کمک می‌کند تا در موقعیت‌های تنش‌زا واکنش‌های سازگارانه‌تری نشان دهند. نظریه‌های جدید روان‌شناسی معتقدند که موفقیت تحصیلی دانشجویان تنها به توانایی شناختی وابسته نیست، بلکه مهارت‌های هیجانی نیز در مدیریت یادگیری و حفظ انگیزش نقش اساسی دارند. دانشجویانی که از هوش هیجانی بالاتری برخوردارند، در مواجهه با فشارهای آموزشی و روابط بین‌فردی عملکرد بهتری داشته و از راهبردهای مقابله‌ای مؤثرتری استفاده می‌کنند (Wang & Yang, 2024; Yusnan, 2024).

یافته‌های پژوهشی متعدد نشان داده‌اند که هوش هیجانی رابطه مستقیم و معناداری با پیشرفت تحصیلی دارد. در پژوهش بردبار و همکاران نشان داده شد که هوش هیجانی از طریق خودتنظیمی تحصیلی می‌تواند عملکرد آموزشی دانشجویان را بهبود بخشد و زمینه موفقیت تحصیلی آنان را فراهم سازد (Bordbar et al., 2025). همچنین مطالعه علیزاده و همکاران نشان داد که دانشجویان دارای هوش هیجانی بالاتر، میانگین تحصیلی مطلوب‌تری دارند و بهتر می‌توانند هیجان‌های منفی ناشی از فشارهای آموزشی را کنترل کنند (Alizadeh et al., 2025). پژوهش فداهونسی و همکاران نیز نشان داد که هوش هیجانی تأثیر مثبت و قابل توجهی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد و این متغیر می‌تواند به عنوان یکی از پیش‌بین‌های اصلی موفقیت آموزشی در نظر گرفته شود (Fadahunsi et al., 2025). افزون بر این، پژوهش سنجیائو و همکاران نشان داد که ویژگی‌های مثبت روان‌شناختی همچون تاب‌آوری و خودکارآمدی می‌تواند رابطه میان هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی را میانجی‌گری کنند (Shengyao et al., 2024).

پژوهش‌های معاصر همچنین نشان داده‌اند که هوش هیجانی می‌تواند نقش محافظتی در برابر استرس‌های آموزشی ایفا کند. ژانگ و همکاران گزارش کردند که دانشجویان دارای هوش هیجانی بالا، در مواجهه با استرس تحصیلی و فشارهای آموزشی، سطح انگیزش و تمرکز بیشتری دارند و کمتر دچار فرسودگی تحصیلی می‌شوند (Zhang et al., 2024). در مطالعه‌ای دیگر، لیو نشان داد که ذهنیت رشد و هوش هیجانی از جمله منابع روان‌شناختی مؤثر بر پایداری تحصیلی دانشجویان هستند و می‌توانند توانایی مقابله با شکست‌ها و

پیشرفت تحصیلی یکی از مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی کارآمدی نظام‌های آموزشی و موفقیت فردی دانشجویان در آموزش عالی محسوب می‌شود. این سازه نه تنها بیانگر میزان دستیابی دانشجویان به اهداف آموزشی و مهارت‌های علمی است، بلکه با کیفیت زندگی، سلامت روان، فرصت‌های شغلی و توسعه سرمایه انسانی نیز ارتباط مستقیم دارد. در دهه‌های اخیر، پژوهشگران حوزه روان‌شناسی تربیتی و علوم رفتاری به این نتیجه رسیده‌اند که پیشرفت تحصیلی پدیده‌ای چندبعدی است و تنها تحت تأثیر توانایی شناختی یا بهره هوشی قرار ندارد، بلکه عوامل هیجانی، روان‌شناختی، خانوادگی و اجتماعی نیز در شکل‌گیری آن نقش تعیین‌کننده دارند. در این میان، سلامت روان، هوش هیجانی و کیفیت روابط خانوادگی از جمله متغیرهایی هستند که توجه بسیاری از پژوهشگران را به خود جلب کرده‌اند، زیرا این عوامل می‌توانند زمینه‌ساز موفقیت یا افت تحصیلی دانشجویان باشند (Hosseinkhani et al., 2020; Xu, 2024; Zhang et al., 2024).

دانشجویان در محیط دانشگاه با فشارهای متعددی از جمله رقابت تحصیلی، نگرانی‌های آینده شغلی، انتظارات اجتماعی، مشکلات اقتصادی و تعارض میان نقش‌های فردی و خانوادگی مواجه هستند. این شرایط می‌تواند سلامت روان آنان را تحت تأثیر قرار داده و به کاهش تمرکز، افت انگیزش و ضعف عملکرد آموزشی منجر شود. سلامت روان مفهومی فراتر از فقدان بیماری روانی است و به توانایی فرد برای سازگاری با چالش‌های زندگی، مدیریت تنش‌ها و حفظ تعادل هیجانی اشاره دارد. پژوهش‌های جدید نشان داده‌اند که دانشجویانی که از سلامت روان مطلوب‌تری برخوردارند، توانایی بیشتری در مدیریت استرس‌های تحصیلی داشته و عملکرد آموزشی موفق‌تری از خود نشان می‌دهند (Acebes Sanchez et al., 2025; Hosseinkhani et al., 2020). همچنین مطالعات انجام‌شده در محیط‌های دانشگاهی نشان داده‌اند که اضطراب، افسردگی و فرسودگی روانی با کاهش عملکرد تحصیلی و افت انگیزش آموزشی همراه هستند (Mafi et al., 2025; Shengyao et al., 2024).

در کنار سلامت روان، هوش هیجانی به عنوان یکی از مهم‌ترین توانایی‌های روان‌شناختی مرتبط با موفقیت تحصیلی مطرح شده است.

چالش‌های دانشگاهی را افزایش دهند (Liu, 2025). همچنین مافی و همکاران گزارش کردند که هوش هیجانی بالا با کاهش فرسودگی تحصیلی و ناتوانی در بیان هیجان‌ها همراه است و در نهایت به بهبود پیامدهای آموزشی دانشجویان منجر می‌شود (Mafi et al., 2025).

علاوه بر عوامل فردی، محیط خانواده نیز یکی از مهم‌ترین بسترهای شکل‌گیری رفتارها، نگرش‌ها و عملکرد تحصیلی افراد محسوب می‌شود. خانواده به عنوان نخستین نظام اجتماعی، نقش تعیین‌کننده‌ای در رشد عاطفی، شناختی و اجتماعی فرزندان ایفا می‌کند. روابط مثبت خانوادگی می‌تواند احساس امنیت، حمایت عاطفی و انگیزش لازم برای موفقیت تحصیلی را فراهم سازد، در حالی که تعارض‌ها و تنش‌های خانوادگی ممکن است منجر به اضطراب، افت تمرکز و کاهش عملکرد آموزشی شوند (Yadav & Yadav, 2025; Yu, 2024). در این چارچوب، نظریه بوم‌شناختی رشد انسان بیان می‌کند که عملکرد فرد در تعامل میان ویژگی‌های فردی و محیط‌های اجتماعی شکل می‌گیرد و خانواده به عنوان نزدیک‌ترین نظام محیطی، بیشترین تأثیر را بر رشد هیجانی و تحصیلی فرد دارد.

مطالعات اخیر نشان داده‌اند که تعارض و تنش خانوادگی با افت انگیزش تحصیلی، خستگی هیجانی و کاهش درگیری آموزشی رابطه معنادار دارد. پژوهش اوزدمیر و هاکوبیان نشان داد که تعارض‌های خانوادگی از طریق خستگی هیجانی می‌توانند منجر به کناره‌گیری تحصیلی نوجوانان شوند (Özdemir & Hakobyan, 2025). همچنین علی و همکاران گزارش کردند که تعارض میان نقش‌های خانوادگی و شغلی، کیفیت روابط عاطفی و توانایی حل تعارض را کاهش داده و پیامدهای منفی روان‌شناختی متعددی ایجاد می‌کند (Ali et al., 2025). یافته‌های مطالعه ژائو و همکاران نیز نشان داد که عملکرد ضعیف خانواده با احساس تنهایی، افسردگی و کاهش حمایت اجتماعی در دانشجویان ارتباط دارد و این عوامل می‌توانند عملکرد تحصیلی آنان را تضعیف کنند (Zhao et al., 2024).

در مقابل، حمایت خانوادگی می‌تواند عاملی محافظت‌کننده در برابر فشارهای آموزشی باشد. تینگسومبون و لوویرا در یک مطالعه کیفی نشان دادند که حمایت عاطفی و آموزشی خانواده نقش مهمی در موفقیت تحصیلی کودکان دارای اختلالات یادگیری دارد و می‌تواند انگیزش و اعتمادبه‌نفس آنان را افزایش دهد (Tiengsomboon &

Luvira, 2024). همچنین پژوهش آپریلیا و آلفیاساری نشان داد که اجتماعی‌سازی تحصیلی والدین و کیفیت روابط دوستانه می‌تواند انگیزه ادامه تحصیل نوجوانان را تقویت کند (Aprilia & Alfiasari, 2025). مطالعه سلطانا و همکاران نیز نشان داد که پویایی‌های مثبت خانوادگی از طریق افزایش عزت نفس می‌تواند عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را بهبود بخشد (Sultana et al., 2024).

بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد که هر یک از متغیرهای سلامت روان، هوش هیجانی و تنش خانوادگی به صورت جداگانه با پیشرفت تحصیلی مرتبط هستند؛ با این حال، پژوهش‌هایی که این سه متغیر را به طور هم‌زمان و در قالب یک مدل جامع پیش‌بینی‌کننده بررسی کرده باشند، محدود است. بسیاری از مطالعات تنها بر عوامل فردی یا محیطی تمرکز کرده‌اند و کمتر به تعامل میان این عوامل توجه داشته‌اند. در حالی که بر اساس دیدگاه سیستمی، عملکرد تحصیلی حاصل تعامل پیچیده میان ویژگی‌های روان‌شناختی فرد و شرایط محیطی و خانوادگی او است (Wang & Yang, 2024; Xu, 2024). افزون بر این، تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی در جوامع مختلف می‌تواند الگوی ارتباط میان این متغیرها را تحت تأثیر قرار دهد و ضرورت انجام پژوهش‌های بومی در محیط‌های دانشگاهی ایران را افزایش دهد.

با توجه به اهمیت پیشرفت تحصیلی دانشجویان در توسعه علمی و اجتماعی کشور و نیز نقش تعیین‌کننده عوامل روان‌شناختی و خانوادگی در موفقیت آموزشی، بررسی هم‌زمان سلامت روان، هوش هیجانی و تنش خانوادگی می‌تواند به درک دقیق‌تری از عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی دانشجویان منجر شود. نتایج چنین پژوهش‌هایی می‌تواند مبنایی برای طراحی برنامه‌های مشاوره‌ای، مداخلات روان‌شناختی و سیاست‌های حمایتی در دانشگاه‌ها باشد تا از طریق ارتقای سلامت روان و مهارت‌های هیجانی و نیز کاهش تنش‌های خانوادگی، زمینه موفقیت تحصیلی دانشجویان فراهم گردد. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس سلامت روان، هوش هیجانی و تنش خانوادگی دانشجویان دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات انجام شد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی با رویکرد پیش‌بینی انجام شد. چارچوب مفهومی پژوهش بر اساس نظریه تنظیم هیجان و نظریه بوم‌شناختی رشد انسان تدوین گردید؛ بدین معنا که سلامت روان و هوش هیجانی به‌عنوان منابع درون‌فردی تنظیم هیجان و تنش خانوادگی به‌عنوان عامل بافتی مؤثر در سطح نظام خرد در نظر گرفته شدند و نقش آن‌ها در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی مورد آزمون قرار گرفت. هدف پژوهش، بررسی سهم نسبی این متغیرها در تبیین واریانس پیشرفت تحصیلی دانشجویان بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران در سال تحصیلی مورد مطالعه بود که بر اساس آمار آموزش، تعداد آن‌ها ۳۲۶۳ نفر گزارش شد. حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان ۲۷۰ نفر تعیین گردید. نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه‌ای انجام شد؛ بدین صورت که از میان ۹ رشته تحصیلی شامل زبان و ادبیات فارسی و عرب، تاریخ و باستان‌شناسی، تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، علوم اجتماعی-جامعه‌شناسی، جغرافیا، روان‌شناسی، زبان‌های خارجی، علوم ارتباطات و دانش‌شناسی و علوم تربیتی و مشاوره، از هر رشته ۳۰ نفر به‌صورت تصادفی انتخاب شدند و در مجموع ۲۷۰ نفر به‌عنوان نمونه نهایی وارد پژوهش شدند. پس از اخذ رضایت آگاهانه شرکت‌کنندگان، ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه سلامت عمومی، پرسشنامه هوش هیجانی و پرسشنامه درگیری عاطفی و انتقاد خانواده اجرا شد.

پرسشنامه سلامت عمومی گلدبرگ (GHQ-28)^۱: پرسشنامه سلامت عمومی توسط گلدبرگ (۱۹۷۲) با هدف غربالگری اختلالات غیرروان‌پریشانه در جمعیت عمومی طراحی شد. فرم ۲۸ سؤالی این ابزار که توسط گلدبرگ و هیلیر (۱۹۷۹) معرفی شد، شامل چهار خرده‌مقیاس نشانه‌های جسمانی، اضطراب و بی‌خوابی، نارساکنش‌وری اجتماعی و افسردگی است که هر خرده‌مقیاس ۷ سؤال دارد. نمره‌گذاری بر اساس مقیاس لیکرت چهاردرجه‌ای (۰ تا ۳) انجام می‌شود و نمره پایین‌تر نشان‌دهنده سلامت روان بهتر است. نقطه برش پیشنهادی برای هر خرده‌مقیاس ۱۷ و برای نمره کل ۴۱

گزارش شده است. در مطالعه گلدبرگ و هیلیر (۱۹۷۹)، آلفای کرونباخ فرم ۲۸ سؤالی بین ۰/۸۲ تا ۰/۹۰ گزارش شد. در ایران، بشارت (۱۳۸۸) در یک مطالعه فراتحلیلی میانگین آلفای کرونباخ این پرسشنامه را ۰/۸۴ گزارش کرد و ساختار چهارعاملی ابزار در مطالعات داخلی تأیید شده است. روایی همگرا نیز از طریق همبستگی معنادار با مقیاس‌های افسردگی و اضطراب گزارش شده است. در پژوهش حاضر، آلفای کرونباخ برای نشانه‌های جسمانی ۰/۸۱، اضطراب و بی‌خوابی ۰/۸۴، نارساکنش‌وری اجتماعی ۰/۷۹، افسردگی ۰/۸۲ و برای نمره کل ۰/۸۲ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب ابزار در نمونه مورد بررسی است.

پرسشنامه هوش هیجانی شات^۲: پرسشنامه هوش هیجانی شات و همکاران (که در ایران با نام پرسشنامه شرینگ شناخته شده است) در سال ۱۹۹۸ با هدف سنجش ابعاد توانشی هوش هیجانی طراحی شد. فرم اصلی این ابزار شامل ۷۰ سؤال است، اما فرم کوتاه استاندارد آن دارای ۳۳ سؤال بوده و پنج مؤلفه خودآگاهی، خودکنترلی، خودانگیختگی، آگاهی اجتماعی و مهارت‌های اجتماعی را اندازه‌گیری می‌کند. نمره‌گذاری بر اساس طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای انجام می‌شود و نمره بالاتر بیانگر سطح بالاتر هوش هیجانی است. شات (۱۹۹۸) آلفای کرونباخ کل مقیاس را ۰/۸۵ گزارش کرد. در ایران، منصوری (۱۳۸۰) پس از ترجمه و اعتباریابی ابزار، آلفای کرونباخ کل را ۰/۸۵ و ضرایب خرده‌مقیاس‌ها را بین ۰/۷۲ تا ۰/۸۳/۰ گزارش نمود. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نیز ساختار پنج‌عاملی ابزار را تأیید کرد و روایی همگرا از طریق همبستگی مثبت با شاخص‌های سلامت روان تأیید شد. در پژوهش حاضر نیز آلفای کرونباخ ۰/۸۴ برای کل مقیاس و برای خرده‌مقیاس‌ها، خودآگاهی ۰/۸۰، خودکنترلی ۰/۷۸، خودانگیختگی ۰/۸۱، آگاهی اجتماعی ۰/۷۹ و مهارت‌های اجتماعی ۰/۸۳ به دست آمد که بیانگر پایایی قابل قبول ابزار در نمونه مورد مطالعه است.

پرسشنامه درگیری عاطفی و انتقاد خانواده (FEICS)^۳: پرسشنامه درگیری عاطفی و انتقاد خانواده توسط شیلدس و همکاران در سال ۱۹۹۴ با هدف سنجش هیجان ابراز شده در خانواده طراحی

2. Schutte Emotional Intelligence Questionnaire

3. Family Emotional Involvement and Criticism Questionnaire

1. Goldberg General Health Questionnaire

ضرایب پایایی محاسبه شد. سپس برای بررسی روابط بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید. در نهایت، به منظور آزمون مدل مفهومی پژوهش و تعیین سهم پیش‌بینی‌کننده هر یک از متغیرهای مستقل در حضور سایر متغیرها، تحلیل رگرسیون خطی چندگانه به روش مرحله‌ای اجرا شد. پیش از اجرای تحلیل‌ها، پیش‌فرض‌های آماری شامل نرمال بودن توزیع داده‌ها، استقلال خطاها، نبود همخطی چندگانه و یکنواختی واریانس بررسی و تأیید گردید. با توجه به ماهیت مقطعی و همبستگی پژوهش، استنباط روابط علی میان متغیرها امکان‌پذیر نیست و نتایج در چارچوب روابط پیش‌بینانه تفسیر می‌شود.

یافته‌ها

پیش از اجرای آزمون‌های آماری، نرمال بودن توزیع متغیرها با آزمون کولموگروف-اسمیرنوف بررسی شد. با توجه به نتایج بدست آمده در جدول سطح معنی‌داری (sig) متغیرهای پژوهش از ۰/۰۵ بزرگتر بود در نتیجه فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها تأیید شد؛ بنابراین استفاده از آزمون‌های پارامتری از جمله ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی بلامانع بود.

شد. این ابزار شامل ۱۴ سؤال است که دو خرده‌مقیاس درگیری عاطفی (سوالات فرد) و انتقاد ادراک‌شده (سوالات زوج) را ارزیابی می‌کند. نمره‌گذاری بر اساس طیف لیکرت انجام می‌شود و نمره بالاتر نشان‌دهنده سطح بالاتر هیجان ابراز شده در محیط خانواده است. در مطالعه اصلی، آلفای کرونباخ کل مقیاس را ۰/۸۵ گزارش شد. و خرده‌مقیاس انتقاد ادراک‌شده با افسردگی و اضطراب همبستگی معنادار نشان داد که بیانگر روایی همگرایی مناسب ابزار است. در ایران، بحری و محمدی (۱۳۹۴) آلفای کرونباخ ۰/۷۸ برای انتقاد ادراک‌شده و ۰/۷۴ برای درگیری عاطفی گزارش کردند و ساختار دو عاملی ابزار در تحلیل عاملی تأیید شد. در پژوهش حاضر، آلفای کرونباخ برای درگیری عاطفی ۰/۷۶ برای انتقاد ادراک‌شده و ۰/۷۹ برای کل مقیاس ۰/۸۰ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مناسب ابزار در نمونه مورد بررسی است.

عملکرد تحصیلی دانشجویان با معدل سال تحصیلی ۱۴۰۳ اندازه‌گیری شد. در این پژوهش معدل به عنوان شاخص معتبر عملکرد تحصیلی مورد استفاده قرار گرفت و روایی صوری و معیار آن از طریق سوابق رسمی دانشجویان تأیید شد.

داده‌ها پس از گردآوری در نرم‌افزار SPSS تحلیل گردید. در مرحله نخست، شاخص‌های آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار و جدول ۱: نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف متغیرهای پژوهش

متغیر	آماره آزمون	سطح معنی‌داری (sig)	نتیجه آزمون
پیشرفت تحصیلی	۱.۲۵۸	۰.۰۸۷	توزیع داده‌ها نرمال است
سلامت روان	۱.۳۲۷	۰.۰۶۹	توزیع داده‌ها نرمال است
هوش هیجانی	۱.۱۹۹	۰.۰۷۷	توزیع داده‌ها نرمال است
تنش خانوادگی	۱.۲۳۰	۰.۰۵۲	توزیع داده‌ها نرمال است

۰/۰۱ بود. همبستگی تنش خانوادگی با پیشرفت تحصیلی ۰/۸۶۱- (با افزایش تنش خانوادگی، پیشرفت تحصیلی کاهش می‌یابد) و معنی‌داری آن کمتر از ۰/۰۵ بود. در نتیجه این سه متغیر با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار دارند.

یافته‌های جدول ۲ ضرایب همبستگی متغیرها را با نمره پیشرفت تحصیلی دانشجویان نشان می‌دهند. همبستگی پیشرفت تحصیلی با سلامت‌روان ۰/۷۵۹ و معنی‌داری آن کمتر از ۰/۰۵ بود. همبستگی هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی ۰/۷۸۰ و معنی‌داری آن کمتر از

پیش بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس سلامت روان، هوش هیجانی... (صفرلو و کولیوند)

جدول ۲: مشخصه‌های آماری متغیرها و ماتریس همبستگی پیرسون بین متغیرها

متغیر	۱	۲	۳	۴
پیشرفت تحصیلی	۱			
سلامت روان	۰.۷۵۹	۱		
هوش هیجانی	۰.۷۸۰*	۰.۸۷۶*	۱	
تنش خانوادگی	-۰.۸۶۱	۰.۷۳۹	۰.۸۰۱*	۱
میانگین	۱۵.۵۹	۲۳.۳۲	۴۷	۵۶.۹
انحراف معیار	۴.۰۲	۴.۳۴	۵.۸۷	۶.۹۸
چولگی	-۰.۰۹۸	۰.۰۷۸	-۰.۰۹۹	۰.۰۶۷
کشیدگی	-۱.۶۵	۰.۰۹۹	-۱.۰۵	۰.۰۹۸

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که مدل رگرسیون پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی در سه مرحله انجام شده است. در مرحله اول نمرات سلامت روان وارد شده است. مقدار مجذور همبستگی (R^2) ۰/۵۳۱ است. به عبارت دیگر با نمرات سلامت روان می‌توان ۵۳/۱ درصد نمرات پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی کرد. در مرحله دوم نمرات پرسشنامه هوش هیجانی وارد معادله شده است با ورود این متغیر مقدار مجذور همبستگی (R^2) ۰/۴۷۸ می‌باشد. یعنی با متغیر تنش خانوادگی می‌توان ۴۷/۸ درصد نمرات پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی کرد.

جدول ۳: خلاصه مدل رگرسیون

متغیر پیش بین	متغیر وابسته	R^2	R	Adjusted R Square	Std.error
سلامت روان	پیشرفت تحصیلی	۰.۵۳۱	۰.۷۲۱	۰.۶۴۱	۴.۴۲۱
هوش هیجانی		۰.۵۸۶	۰.۶۹۸	۰.۵۶۱	۰.۹۸۷
تنش خانوادگی		۰.۴۷۸	۰.۷۵۱	۰.۶۸۹	۴.۳۳۲

با توجه به جدول ۴، $F=524/417$ ، $P=0/000$ ، $P<0/05$ ، این نتایج نشان می‌دهد که سلامت روان، هوش هیجانی و تنش خانوادگی می‌-

جدول ۴: تحلیل واریانس رگرسیون

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجذور میانگین	F	Sig
رگرسیون	۷۷۵۱.۷۴	۳	۳۸۷۵.۳۷	۵۲۴.۴۱۷	۰.۰۰۰
باقیمانده	۱۵۲۹.۶۷	۲۶۷	۷۳.۹		
کل	۹۲۸۱/۴۱	۲۷۰			

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، بر اساس ضرایب استاندارد شده بتا، بیشترین قدرت پیش‌بینی مربوط به سلامت روان

$\beta=0/395$ ، سپس تنش خانوادگی $\beta=0/311$ و در نهایت هوش هیجانی $\beta=0/295$ است.

جدول ۵: ضرایب نهایی رگرسیون

مدل	B	SE	Beta	T	Sig
سلامت روان	۰.۷۳۶	۰.۱۰۶	۰.۳۹۵	۸.۰۴	۰.۰۰۰
هوش هیجانی	۰.۵۳۵	۰.۰۸۵	۰.۲۹۵	۵.۰۳	۰.۰۰۰
تنش خانوادگی	۰.۶۵۴	۰.۰۹۱	۰.۳۱۱	۴.۷۶	۰.۰۰۰

به منظور بررسی همخطی چندگانه، شاخص‌های Tolerance و VIF محاسبه شد. مقادیر VIF برای سلامت روان، ۲/۳۱، هوش هیجانی، ۲/۷۸ و تنش خانوادگی، ۲/۴۵ و کمتر از ۵ بوده و مقادیر Tolerance همگی بزرگ‌تر از ۰/۲۰ بودند؛ بنابراین مسئله همخطی چندگانه وجود نداشت.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس سلامت روان، هوش هیجانی و تنش خانوادگی در دانشجویان دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات انجام شد. نتایج نشان داد که سلامت روان و هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار دارند، در حالی که تنش خانوادگی با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معناداری نشان داد. همچنین یافته‌های تحلیل رگرسیون بیانگر آن بود که هر سه متغیر مورد مطالعه توانستند سهم معناداری در تبیین واریانس پیشرفت تحصیلی داشته باشند و در مجموع، مدل پژوهش از قدرت پیش‌بینی مطلوبی برخوردار بود. این یافته‌ها از دیدگاه چندبعدی بودن پیشرفت تحصیلی حمایت می‌کند؛ دیدگاهی که موفقیت آموزشی را حاصل تعامل عوامل فردی، هیجانی، روان‌شناختی و محیطی می‌داند و نه صرفاً توانایی شناختی یا هوش عمومی (Xu, 2024; Yu, 2024).

یکی از مهم‌ترین یافته‌های پژوهش حاضر، رابطه مثبت و معنادار سلامت روان با پیشرفت تحصیلی بود. این یافته نشان می‌دهد که دانشجویانی که از وضعیت روان‌شناختی مطلوب‌تری برخوردارند، توانایی بیشتری در مدیریت فشارهای آموزشی و حفظ تمرکز و انگیزش تحصیلی دارند و در نتیجه عملکرد آموزشی موفق‌تری را تجربه می‌کنند. این نتیجه با یافته‌های حسین‌خانی و همکاران همسو است که نشان دادند سلامت روان و کاهش استرس تحصیلی با بهبود

عملکرد آموزشی و سلامت ادراک شده دانشجویان و نوجوانان همراه است (Hosseinkhani et al., 2020). همچنین ژانگ و همکاران گزارش کردند که اضطراب تحصیلی، فشار روانی و کاهش انگیزش می‌تواند عملکرد تحصیلی دانشجویان را تضعیف کند، در حالی که سلامت روان مناسب موجب افزایش پایداری تحصیلی و تمرکز شناختی می‌شود (Zhang et al., 2024). در تبیین این یافته می‌توان بیان کرد که دانشجویانی که از سلامت روان مطلوب‌تری برخوردارند، در ارزیابی موقعیت‌های تنش‌زا انعطاف‌پذیری شناختی بیشتری دارند و کمتر دچار نشخوار ذهنی و اضطراب می‌شوند. در نتیجه، منابع شناختی و هیجانی آنان به جای درگیری با تنش‌های روانی، در مسیر یادگیری و پیشرفت تحصیلی به کار گرفته می‌شود.

یافته‌های پژوهش همچنین نشان داد که هوش هیجانی رابطه مثبت و معناداری با پیشرفت تحصیلی دارد و می‌تواند به طور مستقیم موفقیت آموزشی دانشجویان را پیش‌بینی کند. این یافته با نتایج پژوهش‌های متعدد داخلی و خارجی همسو است. بردبار و همکاران نشان دادند که هوش هیجانی از طریق افزایش خودتنظیمی تحصیلی می‌تواند عملکرد تحصیلی دانشجویان را ارتقا دهد (Bordbar et al., 2025). همچنین عزیززاده و همکاران دریافته‌اند که دانشجویان دارای هوش هیجانی بالاتر، عملکرد آموزشی مطلوب‌تری دارند و در مواجهه با فشارهای تحصیلی، از راهبردهای مقابله‌ای مؤثرتری استفاده می‌کنند (Alizadeh et al., 2025). پژوهش یوسنان نیز رابطه مثبت میان هوش هیجانی و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان را تأیید کرد (Yusnan, 2024). افزون بر این، مطالعه فداهونسی و همکاران نشان داد که هوش هیجانی به طور معناداری پیش‌بینی‌کننده پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان است و می‌تواند انگیزش و اعتمادبه‌نفس تحصیلی را افزایش دهد (Fadahunsi et al., 2025).

فرد است و کیفیت روابط خانوادگی تأثیر مستقیمی بر رشد هیجانی، شناختی و تحصیلی افراد دارد. زمانی که محیط خانواده با تعارض، انتقاد و تنش همراه باشد، فرد احساس امنیت روانی کمتری تجربه می‌کند و بخش زیادی از انرژی روانی او صرف مدیریت تنش‌های خانوادگی می‌شود. در چنین شرایطی، تمرکز بر فعالیت‌های آموزشی کاهش یافته و احتمال افت تحصیلی افزایش می‌یابد. در مقابل، خانواده‌های حمایتگر می‌توانند نقش محافظتی در برابر استرس‌های آموزشی ایفا کنند و انگیزش و اعتمادبه‌نفس تحصیلی دانشجویان را افزایش دهند. این تبیین با یافته‌های تینگسومبون و لوویرا همسو است که نقش حمایت خانوادگی را در موفقیت تحصیلی برجسته کردند (Tiengsomboon & Luvira, 2024). همچنین آپریلیا و آلفیاساری نشان دادند که اجتماعی‌سازی تحصیلی والدین و کیفیت روابط اجتماعی می‌تواند انگیزه ادامه تحصیل نوجوانان را تقویت کند (Aprilia & Alfiasari, 2025).

نتایج پژوهش حاضر همچنین نشان داد که سلامت روان، هوش هیجانی و تنش خانوادگی به صورت هم‌زمان توانستند بخش قابل توجهی از واریانس پیشرفت تحصیلی را تبیین کنند. این یافته اهمیت نگاه تعاملی و سیستمی به عملکرد تحصیلی را نشان می‌دهد. در واقع، موفقیت تحصیلی تنها به ویژگی‌های فردی یا شرایط محیطی وابسته نیست، بلکه حاصل تعامل میان منابع درونی فرد و کیفیت محیط اجتماعی او است. پژوهش وانگ و یانگ نیز نشان داد که هوش هیجانی از طریق درگیری تحصیلی و حمایت اجتماعی می‌تواند رضایت تحصیلی دانشجویان را افزایش دهد (Wang & Yang, 2024). همچنین پژوهش یادی نشان داد که محیط خانواده نقش مهمی در موفقیت آموزشی دانش‌آموزان دارد و می‌تواند انگیزش و عملکرد تحصیلی آنان را تحت تأثیر قرار دهد (Yadav & Yadav, 2025). بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر از رویکردی حمایت می‌کند که در آن سلامت روان، مهارت‌های هیجانی و کیفیت روابط خانوادگی به عنوان اجزای به‌هم‌پیوسته در موفقیت تحصیلی در نظر گرفته می‌شوند.

از دیگر نکات قابل توجه در نتایج پژوهش حاضر، اهمیت نقش متغیرهای هیجانی در کنار عوامل شناختی در پیشرفت تحصیلی است. در سال‌های گذشته، بسیاری از نظام‌های آموزشی بر توانایی‌های

در تبیین نقش هوش هیجانی در پیشرفت تحصیلی می‌توان به این نکته اشاره کرد که دانشجویان دارای هوش هیجانی بالا، توانایی بیشتری در درک و مدیریت هیجان‌های خود و دیگران دارند و در شرایط دشوار دانشگاهی، کنترل هیجانی مناسب‌تری از خود نشان می‌دهند. این افراد هنگام مواجهه با شکست‌ها، فشار امتحانات یا تعارض‌های بین‌فردی، از راهبردهای سازگارانه‌تری استفاده می‌کنند و کمتر دچار فرسودگی تحصیلی می‌شوند. مطالعه لیو نیز نشان داد که هوش هیجانی و ذهنیت رشد از مهم‌ترین منابع روان‌شناختی مؤثر بر پایداری تحصیلی دانشجویان هستند (Liu, 2025). همچنین سنجیائو و همکاران گزارش کردند که ویژگی‌های مثبت روان‌شناختی مانند تاب‌آوری و خودکارآمدی می‌توانند رابطه میان هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی را میانجی‌گری کنند (Shengyao et al., 2024). بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که هوش هیجانی نه تنها به طور مستقیم بر عملکرد تحصیلی اثر می‌گذارد، بلکه از طریق تقویت توانایی مقابله با فشارهای روانی و افزایش ویژگی‌های مثبت روان‌شناختی نیز موفقیت آموزشی را تسهیل می‌کند.

یافته دیگر پژوهش حاضر نشان داد که تنش خانوادگی با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معنادار دارد. این نتیجه بیانگر آن است که افزایش تعارض‌ها و فشارهای خانوادگی می‌تواند تمرکز، انگیزش و کارکرد هیجانی دانشجویان را تضعیف کرده و در نهایت منجر به افت عملکرد تحصیلی شود. این یافته با پژوهش ژائو و همکاران همسو است که نشان دادند عملکرد ضعیف خانواده با افسردگی، احساس تنهایی و کاهش حمایت اجتماعی در دانشجویان مرتبط است (Zhao et al., 2024). همچنین اوزدمیر و هاکوبیان گزارش کردند که تعارض‌های خانوادگی از طریق خستگی هیجانی می‌تواند منجر به کناره‌گیری تحصیلی و کاهش درگیری آموزشی نوجوانان شود (Özdemir & Hakobyan, 2025). در مطالعه دیگری، علی و همکاران نشان دادند که تعارض میان نقش‌های خانوادگی و شغلی موجب افزایش فشار روانی و اختلال در روابط هیجانی می‌شود و این مسئله می‌تواند پیامدهای منفی گسترده‌ای برای عملکرد فرد داشته باشد (Ali et al., 2025).

تبیین این یافته را می‌توان در چارچوب نظریه بوم‌شناختی رشد انسان انجام داد. بر اساس این نظریه، خانواده نزدیک‌ترین نظام اجتماعی به

آموزشی باید نقش محیط عاطفی خانواده را در موفقیت تحصیلی دانشجویان جدی بگیرند و زمینه ایجاد روابط حمایتی و کاهش تنش‌های خانوادگی را فراهم سازند.

تعارض منافع

بین نویسندگان هیچ تعارض منافی وجود نداشت.

حامی مالی

این پژوهش بدون هیچ حمایت مالی و با هزینه شخصی انجام شد.

ملاحظات اخلاقی

در این مطالعه، اهمیت و ضرورت پژوهش برای نمونه‌ها تشریح و درباره رعایت ملاحظات اخلاقی مانند رازداری، محرمانگی، حفظ حریم نمونه‌ها، آزادی جهت شرکت در پژوهش و انصراف از آن و غیره به آنان اطمینان داده شد.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان این مقاله با یکدیگر مشارکت داشتند.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از تمامی افرادی که در مراحل پژوهش همکاری و یاری نمودند تقدیر و تشکر می‌شود.

References

- Acebes Sanchez, J., Garcia Naveira, A., Connors, R. T., & Garcia Merino, S. (2025). Emotional intelligence as a predictor of mental health in undergraduate students. *BMC psychology*, *13*, 1130. <https://doi.org/10.1186/s40359-025-03241-7>
- Ali, F., Gharaibeh, F. A., & Awais, M. (2025). Work-Family Conflict and Conflict Resolution Styles of Married Academics: An Application of Relational Turbulence Theory. *The Family Journal*. <https://doi.org/10.1177/10664807251321520>
- Alizadeh, M., Rostami, F., Mortazavi, Z., Naderifar, H., Jormand, H., & Mortazavi, S. S. (2025). Emotional intelligence and academic achievement relationship in Students of Rehabilitation Faculty of Hamadan University of Medical Sciences in Iran. *Horizon of Medical Education Development*. <https://doi.org/10.22038/hmed.2025.85176.1470>
- Aprilia, N., & Alfiasari, A. (2025). The Role of Parental Academic Socialization and Friendship Quality in Enhancing School Continuation Motivation Among Rural Adolescents. *Journal of Child Family and Consumer Studies*, *4*(1), 51-65. <https://doi.org/10.29244/jcfcs.4.1.51-65>
- Bordbar, S., Hasannejad Mogadamorki, S., Atashbahar, O., Bahmaei, J., & Vejdani, M. (2025). The effect of emotional intelligence on academic performance with the mediating role of academic self-regulation: Evidence from college

شناختی و نمرات آزمون‌های هوشی تأکید داشتند، اما یافته‌های جدید نشان می‌دهد که مهارت‌های هیجانی و کیفیت سلامت روان نقش تعیین‌کننده‌ای در پایداری تحصیلی و موفقیت آموزشی دارند (Acebes Sanchez et al., 2025; Shengyao et al., 2024). دانشجویانی که توانایی مدیریت هیجان‌ها و حفظ تعادل روانی را دارند، نه تنها در عملکرد آموزشی موفق‌تر هستند، بلکه از رضایت تحصیلی و کیفیت زندگی بالاتری نیز برخوردارند. این مسئله اهمیت توجه به آموزش مهارت‌های هیجانی و خدمات سلامت روان در دانشگاه‌ها را دوچندان می‌کند.

با وجود یافته‌های ارزشمند پژوهش حاضر، نتایج آن باید با احتیاط تفسیر شود. استفاده از ابزارهای خودگزارشی ممکن است تحت تأثیر سوگیری پاسخ‌دهی و تمایل آزمودنی‌ها به ارائه تصویر مطلوب اجتماعی قرار گرفته باشد. همچنین پژوهش حاضر از نوع همبستگی و مقطعی بود؛ بنابراین امکان استنباط روابط علی میان متغیرها وجود ندارد. علاوه بر این، جامعه آماری پژوهش محدود به دانشجویان دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات بود و تعمیم نتایج به سایر دانشگاه‌ها و گروه‌های فرهنگی باید با احتیاط صورت گیرد.

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده از طرح‌های طولی و مدل‌های معادلات ساختاری برای بررسی روابط علی میان سلامت روان، هوش هیجانی، تنش خانوادگی و پیشرفت تحصیلی استفاده شود. همچنین بررسی نقش متغیرهای میانجی و تعدیل‌گر مانند تاب‌آوری، خودکارآمدی، حمایت اجتماعی و انگیزش تحصیلی می‌تواند درک عمیق‌تری از سازوکارهای مؤثر بر موفقیت تحصیلی فراهم سازد. انجام پژوهش‌های مقایسه‌ای در میان دانشجویان رشته‌ها و دانشگاه‌های مختلف نیز می‌تواند به تعمیم‌پذیری بیشتر نتایج کمک کند.

از نظر کاربردی، نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که دانشگاه‌ها باید توجه بیشتری به ارتقای سلامت روان و مهارت‌های هیجانی دانشجویان داشته باشند. برگزاری کارگاه‌های آموزش هوش هیجانی، برنامه‌های مدیریت استرس، خدمات مشاوره روان‌شناختی و برنامه‌های تقویت ارتباطات خانوادگی می‌تواند به بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان کمک کند. همچنین خانواده‌ها و سیاست‌گذاران

- motivation, emotional intelligence, and mindfulness in higher education. *BMC psychology*, 12, 732. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-02284-6>
- Zhao, M., Abdul Kadir, N. B., & Abd Razak, M. A. (2024). The relationship between family functioning, emotional intelligence, loneliness, social support, and depressive symptoms among undergraduate students. *Behavioral Sciences*, 14(9), 819. <https://doi.org/10.3390/bs14090819>
- students. *Discover Education*, 4, 506. <https://doi.org/10.1007/s44217-025-00952-2>
- Fadahunsi, J. A., Abdullahi, A. H., Sunday, A. O., & Stephen, M. (2025). Effect of Emotional Intelligence on Academic Achievement of Senior Secondary School Students in Biology in Wukari Metropolis. *International. J. Of. Educ. Manag. Technol.*, 3(2), 592-610. <https://doi.org/10.58578/ijemt.v3i2.5940>
- Hosseinkhani, Z., Hassanabadi, H. R., Parsaeian, M., Nedjat, S., & Foroozanfar, Z. (2020). The role of mental health, academic stress, academic achievement, and physical activity on self-rated health among adolescents in Iran: A multilevel analysis. *Journal of education and health promotion*, 9, 182. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7497124>
- Liu, Y. (2025). Psychological Resources for Academic Buoyancy: The Roles of Growth Mindset and Emotional Intelligence in Chinese University Students. *Frontiers in psychology*, 16. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1580929>
- Mafi, S., Tajvar, N., & Jalalvand, S. (2025). The Role of Emotional Intelligence, Academic Burnout, and Alexithymia in Shaping Academic Outcomes for Dental Students. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-6376846/v1>
- Özdemir, M. H., & Hakobyan, A. (2025). The Impact of Family Conflict on Academic Disengagement Mediated by Emotional Exhaustion in Adolescents. *Jayps*, 6(7), 1-9. <https://doi.org/10.61838/kman.jayps.4356>
- Shengyao, Y., Xuefen, L., Jenatabadi, H. S., Samsudin, N., Chunchun, K., & Ishak, Z. (2024). Emotional intelligence impact on academic achievement and psychological well-being among university students: The mediating role of positive psychological characteristics. *BMC psychology*, 12, 389. <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01886-4>
- Sultana, I., Ditta, A. A., & Atta, A. (2024). Influence of Family Dynamics and Peer Pressure on Academic Performance: The Mediating Role of Self-Esteem in Pakistan. 3(3), 12-23. <https://doi.org/10.61503/cissmp.v3i3.178>
- Tiengsomboon, U., & Luvira, V. (2024). Family support for children with learning disabilities to attain good academic performance: A qualitative study. *Malaysian Family Physician: the Official Journal of the Academy of Family Physicians of Malaysia*, 19, 25. <https://doi.org/10.51866/oa.529>
- Wang, Y., & Yang, S. (2024). A Study on the Influence of Emotional Intelligence on Academic Satisfaction Among Chinese College Students: The Mediating Effect of Learning Engagement and the Moderating Effect of Social Support. *Journal of Educational Research and Policies*, 6(10), 79-85. [https://doi.org/10.53469/jerp.2024.06\(10\).20](https://doi.org/10.53469/jerp.2024.06(10).20)
- Xu, B. (2024). Mediating role of academic self-efficacy and academic emotions in the relationship between teacher support and academic achievement. *Scientific reports*, 14, 24705. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-75768-5>
- Yadav, V., & Yadav, D. (2025). Impact of Family Environment on the Academic Achievement of Secondary School Students. *Nijms*, 1(5), 46-56. <https://doi.org/10.71126/nijms.v1i5.54>
- Yu, M. (2024). The Relation Between Family Socioeconomic Status and Academic Performance in Chinese Adolescents. *Tssehr*, 8, 22-33. <https://doi.org/10.62051/jh2c9886>
- Yusnan, M. (2024). Exploring the Relationship between Academic Achievement and Emotional Intelligence in Upper Primary School Students. *International Journal of Learning Reformation in Elementary Education*, 3(01), 42-50. <https://doi.org/10.56741/ijlree.v3i01.487>
- Zhang, S., Rehman, S., Zhao, Y., Rehman, E., & Yaqoob, B. (2024). Exploring the interplay of academic stress,